

brugidores, en aquelles sales clares que eren com unes galeries amb grans vidrieres donant a les hortes de la vila. També recordo que baixàvem al jardí, un jardí sense arbres, mig jardí mig hort, amb taules de terrer cenyides de maduixeres. Aquesta impressió no m'és molt agradosa; fàbrica i jardí tenien pocs elements de bellesa i un cert aire utilitari.

Llavors era que En Fontfreda començava d'escriure al setmanari catòlic «El Deber». Carlins i lliberals dividien Olot. Els primers eren tal vegada més gent pagesa: propietaris de les masies dels entorns; els segons eren més de la vila. Tal vegada aquesta divisió entre vilatans i forans no donaria la real i exacta línia divisòria, però sí tal volta una línia aproximada.

Un canvi s'anava a començar llavors per les dugues bandes. Per la gent pagesa començava aquell temps malaurós en què les llibreries dels masos, que eren la llur noblesa, formades per llibres llatins de Cervera, per alguna obra italiana i francesa, alguna obra de jurisprudència catalana, tractats de dret romà i de teologia moral, gramàtiques, diccionaris i literatura popular; aquelles llibreries eren dutes a l'abandó d'unes golfes o a la rònega humitat d'una païssa. Amb el canvi del temps la gent de la vila alguna cosa anava a perdre i la gent de fora en restava espiritualment empobrida. Sobre la idealitat empobrida d'aquella gent no cal insistir gaire. En coneixem documents bé massa. En Fontfreda passà infància i joventut entre aquesta pobresa només.

La gent de vila o de ciutat perdia també; perdia molt intel·lectualment; perdia en els costums i en el tracte aquella sociabilitat plena de gràcia que era estada la noblesa d'algunes petites ciutats de Catalunya, com per exemple, Tarragona.

A canvi d'aixó, què s'esdevenia? Val més no insistir gaire en comentar el trist i lent apagament espiritual de les masies. Ja n'havem dit el tret característic. En canvi podem insistir més en la deplorable decadència de les maneres i viure de les ciutats. No sé quina mena de descomposició espiritual seguia fatalment l'extinció de la bona sociabilitat. D'una banda la gent havia esdevingut barbarament intolerant, i d'altra banda s'oferien fins a la vista de l'observador superficial, les incoherències més colpidores. La vida ciutadana s'havia degradat, en suma, a una rusticitat innoble.

Conta Miquel dels Sants Oliver, com era de ridícula la modesta bona societat barcelonina vora els costums de l'alta aristocràcia francesa que,